

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “กระบวนการนํานโยบายคืบคนดีสู่สังคมไปสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์: การเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการนํานโยบายคืบคนดีสู่สังคมในส่วนการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยไปสู่การปฏิบัติ การจัดการกับการลดการตีตรา การประทัมลทิน และการเสริมพลังอำนาจที่เกิดขึ้นในกระบวนการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อย ปัจจัยสนับสนุนและปัญหาอุปสรรค และเพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนากระบวนการนํานโยบายคืบคนดีสู่สังคมในส่วนการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยไปสู่การปฏิบัติให้เกิดความเหมาะสม เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพบนฐานทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ ในส่วนของกระบวนการถอดเปลือก ร่วมกับการประทัมลทิน ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย จำนวน 25 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ปฏิบัติงานในการเปลี่ยนนโยบาย และกลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ได้รับกระทบจากการปฏิบัติตามนโยบาย กรณีศึกษาในเรือนจำชั่วคราว แคน้อย จ.เพชรบูรณ์ และเรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง จ.เพชรบุรี สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

กระบวนการนํานโยบายคืบคนดีสู่สังคมไปสู่การปฏิบัติ เป็นกระบวนการของการใช้กระบวนการทัศน์ ค่านิยม และกระแสสังคมที่มีเป็นความพลวัต โดยเฉพาะประเด็นในเรื่องสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาใช้ในการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการดำเนินงานตามนโยบาย โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนในระดับกรมราชทัณฑ์ และขั้นตอนในระดับเรือนจำ/ทัณฑสถาน ที่แสดงให้เห็นถึงการปรับลดบทบาทในการดูแลผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ และเรือนจำ/ทัณฑสถานลง ร่วมกับการเพิ่มเติมบทบาทให้กับครอบครัวผู้ต้องขัง และภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม โดยเรือนจำ และทัณฑสถานจะต้องมีการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานให้มีความสอดคล้องกับนโยบาย ร่วมกับอัตลักษณ์ของตนเอง และชุมชนซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนา และสร้างอัตลักษณ์ให้กับการดำเนินงาน และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่แตกต่างกันออกไป

การจัดการกับการลดการตีตรา การประทัมลทิน และการเสริมพลังอำนาจให้กับผู้ต้องขังที่เกิดขึ้นกระบวนการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อย แสดงให้เห็นถึงผลสืบเนื่องอันเกิดจากลักษณะของการเป็นเรือนจำ และทัณฑสถานเปิด คือ การสร้างบรรยากาศที่คลี่คลายให้กับการต้องโทษ ทั้งจากการจัดสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกับสังคมภายนอก และการมีกฎระเบียบที่ผ่อนคลายกว่าเรือนจำ และทัณฑสถานปิด โดยเป็นการปลดสัญลักษณ์ของการเป็นเรือนจำ และอัตลักษณ์ของการเป็นผู้ต้องขังให้ลดลง การทำให้ช่องว่างระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน กับผู้ต้องขังแคบลง โดยยืนอยู่บนปฏิสัมพันธ์ และรูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะ

ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การมีกิจกรรมการเตรียมพร้อมก่อนปล่อยที่ไม่แบ่งแยกออกจากวิธีการดำเนินชีวิต เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการพัฒนาทักษะอาชีพ ควบคู่กับการพัฒนาทักษะสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากตัวผู้ต้องขัง เพื่อนผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ครอบครัวผู้ต้องขัง และชุมชน ประกอบด้วย 2 กระบวนการ คือ กระบวนการปลดอัดลักษณะเดิม และกระบวนการค้นพบอัตลักษณ์ใหม่ ซึ่งส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีคิด และพฤติกรรมของผู้ต้องขัง คือ การตระหนักในคุณค่า ศักยภาพ และความสามารถที่มีอยู่ในตนเอง

ปัจจัยสนับสนุนกระบวนการนโยบายนโยบายคีนคนดีสู่สังคมไปปฏิบัติ จากปัจจัยสำคัญ 6 ตัว สามารถทำการสรุปได้ คือ 1. การมีนโยบายที่ชัดเจน ไม่คลุมเครือ 2. ลักษณะผู้นำ และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติที่มีความตั้งใจ มุ่งมั่นทุ่มเทต่อการดำเนินงานตามนโยบาย 3. ความสามารถในการแปลงนโยบายให้เหมาะสมกับอัตลักษณ์ และทุนทางสังคมของเรือนจำ/ทัณฑสถาน และ 4. ความร่วมมือจากชุมชน ปัญหาอุปสรรค คือ นโยบายยังขาดความชัดเจนในส่วนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง การขาดความเข้าใจที่ตรงกันของเจ้าหน้าที่ระดับกรม และระดับเรือนจำ/ทัณฑสถาน การขาดความร่วมมือ การขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกันกับภาคส่วนต่าง ๆ การขาดรายละเอียดของกิจกรรม การขาดการขยายการทำงานไปยังผู้พ้นโทษ และครอบครัวผู้ต้องขัง

แนวทาง และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเพื่อให้คีนคนดีสู่สังคมเกิดความเหมาะสม และยั่งยืน ได้แก่ การสร้างความชัดเจนให้กับนโยบายทั้งแนวคิด และแนวทางปฏิบัติ การขยายศูนย์เตรียมการปลดปล่อย และศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงให้ครอบคลุมทั่วประเทศ การทบทวนกฎระเบียบในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง การส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน การสร้างจุดร่วมของนโยบาย แนวทางปฏิบัติให้สอดคล้องกับแนวคิด และวิธีการดำเนินชีวิตของชุมชน การพัฒนารูปแบบกิจกรรม การพัฒนาการประสานความร่วมมือ การจัดทำระบบการจัดการความรู้ การพัฒนาระบบติดตามช่วยเหลือผู้พ้นโทษ และการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ กระแสสังคมในการสร้างจิตสาธารณะ และค่านิยมเชิงบวกให้กับสังคม ในการตระหนักในสิทธิ และศักดิ์ศรีของผู้ต้องขัง เพื่อลดความแปลกแยกและช่องว่างระหว่างกันในสังคมให้แคบลง